

כרוניקה של מוות ידוע מראש:

'תקריות הריסוס' במלחמת וייטנאם

שחר בֶּר

על קיר הגרניט השחור באגדרטת מלחמת וייטנאם בווייטנאם די-סי חקוקים שמותיהם של יותר מ-58,000 אלף חללים אמריקאים שנהרגו במלחמה. מאות אלפים פוקדים את המקום מדי שנה בשנה לחלוק כבוד אחרון למי שהקריבו את חייהם במאמץ הכושל למנוע את הפיכתה של הודו-סין כולה לקומוניסטית. מעטים מהמבקרים במקום יודעים שעשרות רבות מהחללים, וייתכן שאף מאות ואלפים, נרצחו בידי חבריהם לנשק במהלך המלחמה. מאמר זה עוסק ב'תקריות ריסוס', כלומר פגיעה במזיד של חיילים במפקדים בצבא ארצות הברית בווייטנאם. בעבר הציעו חוקרי התופעה מגוון סיבות ומניעים לריבוי התקריות האלה, אך רוב ההסברים חלקיים. במאמר שלפנינו ביקשתי להתוות תמונה מקיפה ושלמה ככל האפשר של הסיבות והנסיבות שהיו ביסוד שכיחותה הגבוהה של התופעה.

בסוף חודש דצמבר 1966, כשנתיים לאחר תחילת מלחמת וייטנאם,⁸ הוטל על חוקרי המשטרה הצבאית של הצי האמריקני לחקור פיצוץ מסתורי שאירע בסוללת ארטילריה

⁸ המאמר עובד מעבודת מחקר שהוגשה בשנת 2008, במסגרת בית הספר להיסטוריה של האוניברסיטה העברית בהנחיית פרופ' מנחם בלונדהיים.

⁹ קשה לקבוע חד-משמעית מתי החלה מלחמת וייטנאם, שכן ממשלת ארצות הברית לא הכריזה מעולם רשמית מלחמה כנגד צפון-וייטנאם והווייט-קונג, וכבר בראשית שנות החמישים של המאה נשלחו חיילים אמריקנים לדרום-מזרח אסיה במעמד של "מדריכים ויועצים". בקרב מרבית החוקרים מקובל כיום לקבוע את תחילת המלחמה בתקיפת המשחתת האמריקנית 'מדוקס' ב-31 ביולי 1964.

מדרום לעיר דה־נאנג. באירוע נקטעו רגליו של מפקד הסוללה, קצין בדרגת קפטן, שנפצע ממטען חבלה שהוטמן סמוך לאוהל שבו ישן. בחקירת האירוע התברר שאת המטען, רימון רסס שהיה מחובר לתיל ממעיד, הטמין נחת שזעם על שמפקד הסוללה ביטל את קידומו לדרגת רב"ט. לימים כתב על כך אחד מחוקרי המקרה: "זו הייתה הפעם הראשונה שבה נתקלנו בתופעה זו [של פגיעה מכוונת של חיילים במפקדיהם], שעד מהרה ניתן לה בעגה הצבאית הכינוי 'fragging'".¹

אמנם הביטוי 'fragging', שאותו תרגמתי כאן ל'תקריות ריסוס', מקורו במונח הצבאי לרימון רסס (fragmentation grenade), אך מקובל להחיל אותו על כל צורה של פגיעה מכוונת של חיילים במפקדיהם. במאמר זה תיחשב אפוא לתקרית ריסוס כל תקרית שבה פגעו חיילים במתכוון במפקדים, אם היא אירעה במהלך המלחמה והייתה קשורה למאפייניה, וגם אם נהרגו בה חיילים וזוטרם כתוצאה אקראית של ניסיון לפגוע במפקד.

בכל שנות המלחמה, ובייחוד בשנים 1969–1972, התרחשו מאות תקריות כאלה. קצינים להוטים לקרב נרצחו על ידי פקודיהם שהעדיפו שלא להסתכן יתר על המידה; במקרים רבים נפגעו מפקדים שניסו להיאבק בצריכת הסמים הקשים שהתפשטה מאוד לקראת סוף המלחמה; במקרים רבים אחרים תקפו חיילים שחורים את מפקדיהם הלבנים על רקע מתיחות בין־גזעית קשה.

התופעה הייתה אך ביטוי אחד למגוון רחב של מעשי אי־ציות ומרי של חייליה ארצות הברית ושל אזרחיה שהתנגדו למדיניות ולמהלכים הצבאיים של הממשלה. בארבע השנים האחרונות של המלחמה התחולל בצבא מאבק אלים, כמעט מלחמת אזרחים, בין מפקדים ואנשי קבע מהצד האחד ובין חיילים בשירות סדיר מהצד האחר. כה עמוק היה המשבר בצבא עד שיש עדויות שראשי הצבא ואנשי משרד ההגנה כפו למעשה על הנשיא ניקסון לסיים את המלחמה מחשש להתמוטטות מוחלטת של הצבא.² מכאן שבתקריות הריסוס משתקפים היבטים שונים וחשובים של אופי הלחימה בווייטנאם בשנים 1973–1969, של אופיים ודעותיהם של החיילים, של תפקוד המפקדים והמש"קים ושל נושאים בוערים שהעסיקו את החברה האמריקנית בכללותה באותן השנים.

למרות שכאמור מדובר במאות תקריות, כשהתחלתי לחקור את הנושא הופתעתי ממיעוט המחקר בתחום. כמעט כל המחקרים על הנושא מזכירים בקצרה את תקריות הריסוס, אך אף אחד מהם לא ניסה להציע מתווה מקיף ושלם של הסיבות והמניעים שהיו ביסוד שכוחות התופעה. בעבודתי הנוכחית ביקשתי אפוא לשלב בין הגישות השונות במחקר ולהשלים את החסר הזה.

א. התופעה, היקפה וחשיבותה

תקריות ריסוס: כרוניקה של מוות ידוע מראש

בפתח הדברים אתווה דיוקן אופייני של תקריות הריסוס. מעדויות רבות עולה כי בדרך כלל תקריות הריסוס לא היו אירועים ספונטניים שבוצעו על ידי יחידים: רובן תוכננו מראש על ידי קבוצות של חיילים, ואף קבוצות גדולות, וקדמו להן אזהרות לפני הפעולה.^{*} לעיתים היו האזהרות מילוליות או כתובות, אבל לרוב העדיפו החיילים להזהיר את מפקדיהם באמצעות השלכת רימון עשן לתוך מגוריהם של המפקדים בעת שהותם בהם. במקרים שבהם המפקד לא הבין את הרמז/ הטילו החיילים רימון הלם או רימון גז מדמיע. לעיתים קרובות הספיקו האזהרות ה'מאופקות' הללו, והמפקדים הבינו שייטיבו לעשות אם ישנו את דרכיהם בטרם ייפגעו. במקרים אחרים משהרגישו הפקודים כי לא נשתנה דבר נבחר חייל שיבצע את הריסוס. לבחירה ברימון הרסס לביצוע מעשי הרצח היו סיבות מובנות מאליהן. חוקרים צבאיים שניסו למצוא את האשמים בתקריות נתקלו לעיתים קרובות במבוי סתום: הריססים הזעירים שהרימון מפזר אינם מאפשרים להפיק טביעות אצבע ואין אפשרות לערוך בדיקות בליסטיות לנשק. הרימון נחשב אפוא לכלי ההתנקשות האולטימטיבי: אפקטיבי וחשאי כאחד.

מאפיינים ייחודיים היו לתקריות הריסוס הרבות שאירעו על רקע המתח הבין-גזעי שהלך וגבר במהלך המלחמה. כך למשל אירעו שתי תקריות חמורות בשבוע הראשון של חודש פברואר 1970. ב-5 בחודש, במהלך מופע מוזיקה בבסיס תחזוקה בעיר דה-נאנג שבו נכחו מאות נחתים, הוטל רימון רסס לעבר הקהל. קצין בדרגת קפטן נהרג ו-62 נחתים נפצעו, רובם בינוני עד קשה. בחקירת האירוע התברר כי בלילה שלפני ההופעה נפגשו כמה עשרות נחתים שחורים, רובם חברי תא של ארגון הפנתרים השחורים, לדיון ביחסם של המפקדים הלבנים לחיילים השחורים. במהלך הפגישה הודיע טר"ש ג'וזף ג'ונס לחבריו כי בכוונתו לפגוע בחיילים לבנים ברימוני רסס שגנב ממחסן התחמושת שבבסיס והזהיר אותם שלא להגיע להופעה. איש מהנוכחים בפגישה לא ניסה להניא את ג'ונס מלבצע את זממו ולא ניסה להתריע בפני סגל הפיקוד על כוונותיו. עוד התברר כי ג'ונס וחבריו תכננו לפוצץ בעזרת שאר הרימונים שבידיהם את בונקר התחמושת בבסיס, במהלך שהיה מביא ללא ספק למותם של חיילים רבים.³ יומיים לאחר תקרית זו תקפו חיילים שחורים את מועדון המש"קים שבבסיס קאם ראן והטילו רימוני זרחן לתוך המבנה. בתקרית נפצעו עשרות חיילים וחייל אחד נהרג.⁴ תקריות הריסוס הללו היו אך מקצת משורה ארוכה של תקריות אי-ציות שבהן השתתפו חיילים שחורים.

^{*} Linden, עמ' 19. לא מצאתי במקורות שעיינתי בהם נגיעה לדרך ולזמן שבו התפתח הנוהג "להזהיר" מפקדים, אבל מתחקירי התקריות הראשונות אצל הבד"ר (Hubbard) ואחרים עולה שבהן לא ניתנה אזהרה כלל.

מהמקורות שבחנתי עולה שלא היה הבדל של ממש בין אופי תקריות הריסוס שבוצעו על רקע גזעי ובין תקריות שבוצעו על רקע פלילי. לעומת זאת התרשמתי שתופעת הריסוס בשדה הקרב הייתה שונה בתכלית מתופעות הריסוס האחרות. ראשית, על פי רוב העדויות, החיילים הקרביים הוטרדו פחות מהבעיה הגזעית או אף התעלמו ממנה לגמרי. דומה שבאווירה שבה חיי הלוחמים תלויים זה בזה נשכח מלבם צבע עורם של חבריהם לנשק. שנית, לא מצאתי ממצא משמעותי המעיד על שימוש בסמים קשים בקרב החיילים הקרביים בעת פעילות מבצעית. ההבדלים בהרגלי השימוש בסמים לא נבעו מסיבות חברתיות או מהתפקיד שהחיילים שירתו בו: הן החיילים הקרביים הן הלא־קרביים באו מאותן שכבות אוכלוסייה, והלוחמים יכלו לרכוש סמים קשים כל אימת שיצאו לחופשה או אפילו בעת שהייה בבסיס. מכך הסקתי שככל הנראה הלוחמים בווייטנאם אימצו קוד אתי שמנע מהם להשתמש בהרואין ובאופיום בעת פעילות מבצעית ולסכן בכך במידה ניכרת לא רק את עצמם, אלא גם את חבריהם בשדה הקרב. מרבית תקריות הריסוס בשדה הקרב אירעו במקרים שבהם התעקש דרג הפיקוד לבצע פקודות שנתפסו בעיני פקודיהם כמסוכנות ובלתי הגיוניות. במהלך משימות הפטרול בג'ונגלים הסבוכים של וייטנאם, שאותן ביצעו יחידות קטנות בשטח רווי בלוחמי וייטקונג, ועקב הרמה השנויה במחלוקת של קצינים רבים, היו לעיתים תקריות הריסוס שאלה של הישרדות מבחינת החיילים.

על פי נתוני בתי המשפט הצבאיים רק עשרה אחוזים ממבצעי הריסוס בווייטנאם הובאו לדין בבית המשפט, וביתר המקרים לא נמצאו חשודים או ראיות מספיקות להרשעה.⁵ כדי להילחם בתופעה ניסתה מערכת המשפט הצבאית בווייטנאם להרתיע את המרססים בענישה כבדה. מערכת זו ראתה בכל מקרה ריסוס רצח בכוונה תחילה והקפידה להעמיד לדין כל חייל שידע מראש על הכוונה לרסס או סייע בדרך כלשהיא לביצוע העבירה כשותף בקשר. בנסיבות הללו הציעו יוזמי התקרית לעיתים קרובות תמריץ כספי לחייל שהסכים ליטול על עצמו את ביצוע המשימה. נראה שככל שדרגתו הצבאית של המפקד המאיים הייתה גבוהה יותר כך גדל גם הפרס על ראשו. כך, למשל נודע למפקד מחלקת נחתים שהפרס על פגיעה בו עומד על סך 350 דולר. ברוב המקרים היה ה'תעריף' לחיסול מפקד פלוגה בערך 500 דולר,⁶ וכפרס על פגיעה במפקד גדוד ביחידת מודיעין אספו חיילים כ-750 דולר.⁷ על ראשו של הקולונל האניקט הוצע פרס של לא פחות מ-10,000 דולר.⁸ 'כללי ההתנהגות' הללו, שמטרתם הייתה להרתיע את סגל הפיקוד, היו תקפים בעיקר כשאת תקריות ריסוס ביצעו חיילים ביחידות עורפיות או חיילים קרביים בעת ששהו בבסיס עורפי.

"ושינגטון, יש לנו בעיה": היקף התופעה ויחס הממסד הצבאי והאזרחי אליה

מקרים של פגיעה מכוונת של חיילים במפקדים אירעו בכל המלחמות שבהן הייתה ארצות הברית מעורבת מאז תחילת המאה התשע־עשרה. אך עד מלחמת וייטנאם היה

מספר התקריות הללו נמוך, ורובן ככולן אירעו במהלך הקרב, וזאת כדי להסוות את המעשה ולהתחמק מעונש.⁸ במלחמת וייטנאם היו תקריות כאלה עניין שבשגרה, ולעיתים קרובות הן נעשו בפומבי. ככל הנראה, 1,016 תקריות הריסוס הוודאיות שאירעו במלחמה בשנים 1968–1972 היו רק קצה הקרחון של התופעה: כריסטיאן אפי (Apy) המצטט את הנתונים שאספו ריצ'רד גבריאל ופול סאווג' (Gabriel and Savage) מעריך שיותר מ-2,000 חיילים נהרגו מפגיעה מכוונת של חבריהם לנשק. הוא מוסיף וטוען שבצבא היבשה ובחיל הנחתים לבדם אירעו 1,137 תקריות, ובצי ובחיל האוויר אירעו עוד "כמה מאות".⁹ את הנתונים על מספר התקריות הוודאיות סיפק משרד ההגנה האמריקני לפי דרישת ועדת החקירה של הקונגרס שחקרה את תופעות אי-הציות בצבא ארצות הברית. טבלה 1 שלהלן מסכמת את ממצאי הוועדה בכל הנוגע למספר תקריות הריסוס ושכיחותן:

טבלה 1. תקריות ריסוס, הרוגים ופצועים במלחמת וייטנאם בשנים 1969–1972¹⁰

שנה	מספר תקריות כולל (בסוגריים: תקריות ללא נפגעים)	מקרי מוות	מקרי פגיעה
1969	126 (239)	37	191
1970	271 (386)	34	306
1971	333	12	198
1972	58	3	19
סה"כ	788 (1,016)	86	714

תחת הכותרת 'תקריות ריסוס' נכללו רק תקריות שהוגדרו 'פגיעה משימוש בחומרי נפץ'. לא נכללו מקרים שבהם השתמשו חיילים אמריקנים בנשק חם או קר כדי לפגוע במפקדיהם. על מספר תקריות הריסוס לפני שנת 1969 לא עלה בידי למצוא נתון רשמי, אף שכבר משנת 1966 ישנן עדויות על תקריות כאלה.

ביחידות לוחמות, שבהן ניתן היה ביתר קלות להסוות הריגת חברים לנשק כתאונה או כמוות בפעילות מבצעית, נדרסו מפקדים בכוונה תחילה על ידי נגמ"שים וטנקים, נפגעו ממטענים שהופעלו במזיד בקרבם או נורו בעת קרב. בנתונים שפרסם הפנטגון לאחר סוף המלחמה, הוגדרו כ-1,178 חללים אמריקנים 'נפגעי רצח', וכ-4,135 חללים הוגדרו 'נפגעי

⁸ לשם השוואה, במלחמת העולם הראשונה, שבה לחמו בשנים 1917–1918 כ-4.7 מיליון אמריקנים, אירעו כ-370 תקריות ריסוס. במלחמת העולם השנייה ובמלחמת קוריאה הייתה שכיחות התקריות נמוכה מעט מזה. במלחמת וייטנאם אירעו מאז ינואר 1969 ועד אוגוסט 1971 לפחות 435 תקריות ודאיות בצבא שמנה כ-330,000 חיילים; Bond, עמ' 1328.

תאונות דרכים ותאונות אוויריות.⁸ מכיוון שקיימות עדויות רבות על חבלה בכלי טיס ועל שימוש בכלי רכב למטרת פגיעה מכוונת,¹¹ ומכיוון שמעשה הריסוס הוא למעשה רצח לכל דבר, אין לדעת כמה מאותם מקרים אכן היו תאונות או מקרי רצח 'סתמיים' וכמה היו למעשה תקריות הריגת ריסוס שהוסו. ייתכן, ומשרד ההגנה האמריקני השתמש בהבחנה באשר לסוג הנשק או למניע כדי להמעיט מחומרת התופעה.

על רקע הביקורת הקשה שנמתחה מבית ומחוץ על ניהול המלחמה נטו קצינים בכירים בצבא ארצות הברית להמעיט בחשיבותן ובהיקפן של תקריות הריסוס. רק בחודש אפריל בשנת 1971, לנוכח עדויות שאספו גופים עצמאיים, החל הקונגרס לחקור את תופעות האי-ציות בצבא ארצות הברית. כמה קצינים בכירים שהעידו בפני ועדת הקונגרס טענו כי תופעת הריסוס בוייטנאם אינה חריגה וכי בכל מלחמה בהיסטוריה אירעו תקריות דומות. אחד מהם, הגנרל גרין, טען כי מרבית מקרי הרצח אירעו על רקע אישי, וכי מדובר בחיילים חריגים שסבלו מהלם קרב. חוקרים מטעם הוועדה שניסו לקבל לידיהם נתונים על תקריות הריסוס שאסף הפנטגון נתקלו בקשיים רבים, ונמסר להם שרוב המידע מסווג ואין בו עניין לציבור.

שרידי מבנה מגורים אחרי תקרית ריסוס¹²

⁸ הנתונים הרשמיים של חללי מלחמת וייטנאם מובאים מאתר האינטרנט של הארכיון האמריקני הלאומי: <http://www.archives.gov/research/vietnam-war/casualty-statistics.html>.

חוקרים שביקשו לבחון את מהימנות הנתונים שסיפק צבא ארה"ב מצאו כי קיים פער ניכר בין הדיווח הרשמי ובין שאירע בפועל. במסמך סיכום המלחמה הרשמי של חיל הנחתים האמריקני, למשל, צוינו כ-35 תקריות ריסוס, ונקבע כי רק מקרה אחד של מוות אירע כתוצאה מריסוס ביחידות הקרביות של החיל.¹³ בשנת 1981 מצא גבריאל שלמעשה אירעו ביחידות הנחתים הקרביות לפחות 121 תקריות, ואולם כמעט כל מקרי המוות יוחסו לפעילות האויב. כדי לחשוף את מספר התקריות ראיין גבריאל מאות נחתים-לשעבר והבטיח להם חיסון מוחלט.¹⁴ מהדוגמאות שהזכרתי לעיל ומעדויות נוספות שהולכות ונחשפות ברבות השנים עולה שתופעת הריסוס בשדה הקרב אכן הייתה נפוצה בווייטנאם, אך קשה מאוד לקבוע את היקפה בשל אמצעי הזוהרות והטשטוש שנקטו החיילים בשטח. בשל כך קרוב לוודאי שמספר התקריות והנפגעים האמיתי לא ייחשף לעולם.

עם כל זאת, ניתן לכאורה לטעון שתקריות הריסוס היו תופעה זניחה במלחמת וייטנאם, שכן במלחמה שבה נפלו כ-58,000 חללים אמריקנים ובשיאה נהרגו בכל יום לחימה 18 חיילים בממוצע, היו נפגעי תקריות הריסוס רק חלק זעום מכלל הנפגעים. ואולם, לתקריות אלו היו השלכות רחבות: בפעם הראשונה בתולדות צבא ארצות הברית סימנו רבים מהחיילים את מפקדיהם כאויב וחשו כי הפגיעה בדרגי הפיקוד מוצדקת. מספר חוקרים עמדו על כך שתקריות הריסוס השליטו ביחידות רבות בצבא אווירא של טרור ומנעו לעיתים קרובות ממפקדים זוטרים לקבל החלטות לא-פופולריות. כך, למשל, גילה לווטננט מקדונל בעת שקיבל פיקוד על מחלקת חי"ר בווייטנאם שקודמו בתפקיד נמנע בעקביות במשך שישה חודשים מיצירת מגע עם האויב. "החיילים לא אוהבים להילחם", הסביר הלווטננט המוחלף למקדונל, "ואני רק רציתי שהחיילים לא יפגעו בי".¹⁵ ללא ספק, לתופעת הריסוס במלחמת וייטנאם הייתה השפעה על תפקודו הלגי של צבא ארצות הברית.

ב. מניעים וסיבות

חוקרים שונים הציעו הסברים חלקיים לשכיחותן של תקריות הריסוס במלחמת וייטנאם. במבט כללי עולים חמישה היבטים מרכזיים שהשפיעו על התפתחות זו: כריסטיאן אפי (Appy) מצביע על שיטת הגיוס (ה'דראפט'), שיצרה צבא של חיילים עניים, ממורמרים, חסרי השכלה וכישורים. לדעתו, התוצאה הבלתי נמנעת הייתה התפתחותה של 'מלחמת מעמדות' בצבא, שאחד מביטוייה היה תקריות הריסוס. בונד (Bond) ראיין כמה עשרות חיילים שריצו עונשי מאסר בשל השתתפותם בתקריות ריסוס ומצא כי לרובם הגדול של הנבדקים לא הייתה השכלה תיכונית מלאה, והם היו בעלי נטייה לאלימות וחסרי יכולות חברתיות בסיסיות. כמעט בכל המקרים צרכו המרססים סמים קשים לפני שביצעו את

המעשה.¹⁶ גבריאל וסאוג' (Gabriel & Savage) מייחסים את התופעה לכשלי מערכת הכשרת הקצינים ולמדיניות הצבת הקצינים בוויטנאם, שגרמה לתחלופתם הגבוהה. לדעתם, תופעת הריסוס התפתחה כתוצאה מאזלת ידם של הקצינים לבצע את תפקידם. דויד קורטרייט (Cortright) מתמקד ביחסי שחורים-לבנים בארצות הברית ובהשלכותיה על יחסיהם בוויטנאם, ומצביע על תופעת השימוש בסמים כהסבר משני לתקריות הריסוס. גם ג'ימס וסטהיידר (Westheider) רואה בריסוס ביטוי להתנגדותם של החיילים השחורים לגזענות ולדיכוי שמהם סבלו במהלך שירותם הצבאי. איש מהחוקרים הללו לא ניסה לשלב בין ההסברים השונים ולתת הסבר מקיף ושלם לתופעה.

לדעתי, גורם מרכזי נוסף לתופעה היה השפעתה של התנועה האנטי-מלחמתית בארצות הברית על החיילים שנשלחו לחזית. למעט אפי, העוסק בקצרה בהתנגדות האזרחית למלחמה, ווסטהיידר, העוסק בתנועה האנטי-מלחמתית השחורה, לא התייחסו שאר המחקרים שצינונו לעיל להתנגדות הציבורית העזה למלחמת וייטנאם. המאורעות הדרמטיים שליוו את החברה האמריקנית בשנות המלחמה האחרונות השפיעו בהכרח על דעותיהם של האזרחים האמריקנים שגויסו ושובצו לשירות צבאי בוויטנאם, ובנושא זה אפתח את הדיון המפורט להלן.

על דעת המקום ועל דעת הקהל: וייטנאם 1968–1973

מלחמת וייטנאם, שהתחוללה בין השנים 1964–1973, הייתה הארוכה במלחמות שניהלה ארצות הברית מעולם, והראשונה שבה הובס צבאה של המעצמה החזקה והעשירה ביותר במאה העשרים. הסכם הפסקת האש והנסיגה שנחתם בשנת 1973 בפריז בין ארצות הברית לוייטנאם הצפונית היו למעשה האקט האחרון במאמץ האמריקני הכושל למנוע את הפיכתה של וייטנאם כולה למדינה קומוניסטית. מאמץ זה נמשך כ-20 שנה ועלה בחייהם של יותר מ-58,000 חיילים אמריקנים ובחייהם של כשני מיליוני וייטנאמים.¹⁷

רוב חוקרי המלחמה מצביעים על 'מתקפת טט', שאירעה בסוף חודש ינואר של שנת 1968, כעל נקודת המפנה במלחמה. במבצע צבאי מתואם היטב תקף הווייטקונג יותר מ-100 ערים ועיירות ברחבי וייטנאם הדרומית. בין היתר הותקפו מטרות בעל חשיבות סמלית, כדוגמת השגרירות האמריקנית בסיגון והעיר הקיסרית הואה, שבה הצליח הווייטקונג להחזיק כמה שבועות בטרם נכבשה מחדש. תחזיות הצבא בדבר הקריסה הצפויה של הווייטקונג התבדו, והוכח כי מאגרי כוח האדם של וייטנאם הצפונית הצליחו למלא ביעילות את שורות הווייטקונג בדרום. בשנת 1968 לבדה איבד הצבא האמריקני כ-16,592 חיילים והניצחון המובטח טרם נראה באופק.¹⁸ על רקע שפל חסר תקדים בתמיכת הציבור האמריקני בנשיא ג'ונסון ובמלחמה החליט הנשיא כי לא יתמודד בבחירות שעמדו בפתח. בשנת 1969 הודיע ריצ'רד ניקסון, יורשו של ג'ונסון בנשיאות, על מדיניות חדשה שאותה כינה 'וייטנאמיזציה'

שעיקריה בצמצום כוחות ארצות הברית בווייטנאם לכדי מחצית ממספרם והתחלה של נסיגה הדרגתית. הוא בישר שממשלת וייטנאם הדרומית תשא מעתה בעיקר נטל הלחימה ותיעזר בסיוע אמריקני נרחב. חמש השנים הבאות עמדו בסימן ניסיונו של הנשיא למצוא מוצא של כבוד שיאפשר את סיום מעורבותה של ארצות הברית בווייטנאם בלי להודות בתבוסה. יותר מ-18,000 חללים אמריקנים נוספים נפלו עד נסיגתה הסופית של ארצות הברית מוייטנאם בינואר 1973.

השנים 1969–1973, שבהן אירעו רובן המוחלט של תקריות הריסוס, היו אפוא השנים שבהן חדלו הציבור האמריקני וקובעי המדיניות האמריקנים להאמין בסיכוי לנצח במלחמה, ויתר על כן, התגבר הספק אם המלחמה מוצדקת והכרחית. התנועה האנטי-מלחמתית בארצות הברית הלכה והתעצמה, ומאות הפגנות המוניות שקראו לנסיגת הכוחות האמריקאים ולסיום המלחמה נערכו מדי שבוע בשבוע. היקף פעילותה של התנועה הגיע לשיא בשנת 1970 לאחר שהנשיא ניקסון, בניגוד מוחלט להבטחתו לצמצם את היקף המלחמה, הודיע בדיעבד שכוחות ארצות הברית פלשו לקמבודיה. בשבוע שלאחר הנאום הנשיאותי נערכו כ-500 הפגנות בכל רחבי ארצות הברית, רבות מהן במוסדות אקדמיים. באחת ההפגנות הסוערות ביותר, באוניברסיטת קנט סטייט (Kent State) שבאוהיו, פתחו אנשי המשמר הלאומי באש והרגו ארבעה מפגינים. כשניסה ניקסון לנאום לפני קהל זועם בהפגנה אנטי-מלחמתית בקליפורניה, השליכו המפגינים ביצים ואבנים על הנשיא, מעשה שלא היה לו תקדים בהיסטוריה האמריקנית.¹⁹ דומה שחלק ניכר מהציבור האמריקני באותה עת קץ בהבטחות השווא לשלום והחל לנסות בכל דרך אפשרית לכפות על הממשלה לסיים את המלחמה.

החוקרים שדנו בהשפעתן של מדיניות הווייטנאמיזציה וסיסמאות התנועה האנטי-מלחמתית על המורל בצבא מסכימים כי הייתה זו השפעה הרסנית: חיילי הצבא האמריקני הבינו כי הם נלחמים במלחמה לא-פופולארית וחסרת תוחלת והחלו לסרב להשתתף במאמץ המלחמתי. ככל שהלך והצטמצם הצבא בווייטנאם גדל מספרם של החיילים שמיאנו להישלח לשם. בין שנת 1968 ובין שנת 1970 גדל מספר האסירים בבתי הכלא הצבאיים פי שלושה ומספר העריקים בצבא בשנת 1971 היה גדול ב-468% ממספרם בשנת 1965.²⁰ אחד הגורמים שהשפיעו עמוקות על הירידה במורל הלוחמים היה יחסה של דעת הקהל האמריקנית למעטים ששרתו שירות צבאי בווייטנאם לאחר חזרתם הביתה. רבים מהם חשו שיחס הציבור כלפיהם נע בין אדישות לעוינות. בעיני פעילים אנטי-מלחמתיים רבים נתפסו החיילים בווייטנאם לא כגיבורים ששירתו את האינטרס הלאומי, אלא כמי ששיתפו פעולה עם משטר האחראי לפשעי מלחמה נגד אוכלוסיה אזרחית חפה מפשע. גם בקרב הציבור שעדיין תמך במלחמה נתפסו החיילים השבים הביתה כשותפים לכישלון המביש שנחל הצבא. החיילים המשוחררים לא זכו לצעוד בתהלוכות הניצחון כמו אבותיהם קצת

יותר מ־20 שנה לפני כן, כשחזרו מנצחים מאירופה ומזירת האוקיינוס השקט. תחת זאת נתקלו רבים מהם בבוז ובהתעלמות גורפת.

הידיעות על חוסר התמיכה מבית הוסיפו שמן למדורה. החיילים חשו שלא זו בלבד שהמדינה כפתה עליהם לסכן את חייהם בשמו של אינטרס לאומי עלום, אלא שגם אם הם ישרדו במלחמה וישובו הביתה איש לא יכיר בפועלם ולא יודה להם.²¹ סביר להניח, שתופעה חריגה וחסרת תקדים כתקריות הריסוס הייתה יכולה להתרחש רק בצבא החווה משבר מורלי עמוק, שחייליו אינם מבינים את מטרת המאבק ואינם מוכנים להסתכן למען האידיאל שבשמו נשלחו לחזית.

“הטובים לבית”: שיטת הגיוס הסלקטיבית

השפעה ניכרת על דעותיהם של הלוחמים בוויטנאם הייתה לשיטה שבאמצעותה נבחרו לשירות צבאי. להלן אציג את מאפייניה של שיטה זו, ובעיקר את חסרונותיה.

בשנת 1968, בשיא המלחמה, מנו הכוחות הקרביים בוויטנאם כ־80,000 איש. מספר אנשי צבא גדול פי חמישה נדרש כדי לספק את התמיכה הלוגיסטית ללוחמים אלו.²² על אף הניסיון לשכנע צעירים רבים ככל הניתן להתנדב ולפתח קריירה צבאית, לא ששו מרבית בוגרי התיכון האמריקנים להתגייס לצבא. אמנם דעת הקהל האמריקני עדיין תמכה במלחמה, אך שיעורי ההתנדבות לצבא נשארו נמוכים מכדי לספק את כוח האדם הדרוש. הנשיא ג'ונסון, שחשש כי גיוס מלא של כוחות המילואים והמשמר הלאומי ישנה לרעה את דעת הקהל, סירב לדרישות החוזרות והנשנות של ראשי מערכת הביטחון לגייס כוחות אלו. הצבא האמריקני, שלא היה מוכן לדלל את כוחותיו שהוצבו באירופה ובמזרח אסיה להגנה מפני מתקפה סובייטית, נאלץ להסתמך במידה גוברת והולכת על ‘שיטת הגיוס הסלקטיבית’ למילוי שורותיו. שיטה זו, שכונתה ה’דראפט’ (The Draft) השפיעה במישרין על חייו של כל גבר אמריקני מגיל 18 ומעלה בשנים 1965–1973.

‘מנהלת הגיוס הסלקטיבי’ הורכבה מ־4,000 ועדות אזוריות, שעליהן הוטל לבחון ולהעריך את המועמדים לגיוס ולהחליט על כשירותם לשירות צבאי. לאחר סיום מלחמת העולם השנייה שונה עקרון הגיוס של הוועדות האזוריות מגיוס המוני לגיוס סלקטיבי, כך שנבחרו לשירות צבאי רק מועמדים שאינם יכולים לשרת את החברה האמריקנית בדרך מועילה יותר. בעידן פצצות האטום והמימן, כך נטען, תזדקק האומה האמריקנית ליתרון טכנולוגי כדי לנצח במלחמה נגד הגוש הסובייטי. המדען, ולא החייל הקרבי, נתפס מעתה כמפתח לעלינותה הצבאית של ארצות הברית. לפיכך הוחלט בשנת 1948 על מדיניות ‘תיעול’, כלומר עידוד בני הנוער האמריקנים הכשרוניים לפנות למקצועות שנתפסו כחיוניים לקיומה ולרווחתה של החברה. כך, למשל, היו מדענים, חקלאים, אנשי דת ועובדים בשירות המדינה פטורים לחלוטין מגיוס.

השירות הצבאי נתפס אפוא בעיני קובעי המדיניות האמריקנים כחובה של שכבות האוכלוסייה שלא יכלו להועיל לחברה בדרכים אחרות. לא היה מחסור בכוח אדם: בשנות המלחמה בוייטנאם הגיע לגיל גיוס דור ה'בייבי בום', כלומר ילידי העשור שלאחר מלחמת העולם השנייה. מספר המועמדים לגיוס היה כה גדול עד ששלושת מיליוני החיילים שנשלחו בסופו של דבר לוייטנאם היו רק שישה אחוזים מכלל הגברים האמריקנים בקבוצת הגיל המתאימה.²⁶ על כן הוחלט שסטודנטים שלמדו מקצועות שהוגדרו חיוניים, כלומר מדעיים-טכנולוגיים, יהיו פטורים משירות צבאי. סטודנטים במקצועות אחרים קיבלו פטור זמני עד סיום לימודיהם, בתנאי שציוניהם יעברו רף מסוים. פטורים נוספים ניתנו מטעמי מצפון, בריאות, מצוקה כלכלית, או למי שנכשל במבחני ההתאמה הבסיסיים של הצבא. אפשרות נוספת שהייתה פתוחה בפני המועמדים לגיוס הייתה להתנדב לשירות מילואים או למשמר הלאומי, ובדרך כלל הייתה משמעות הדבר שירות קל וקרוב לבית. אף שיחידות המשמר הלאומי וחיל המילואים היו לכאורה מלאות עד אפס מקום, הצליחו צעירים שהיו להם קשרים מתאימים להשיג שיבוץ ליחידות הללו, והם היו מוגנים כמעט לחלוטין מפני השירות בוייטנאם.

השיטה הנפוצה ביותר להימנע מגיוס, מלבד הלימודים האקדמיים, הייתה לקבל פטור רפואי. להלכה נבדק המועמד לגיוס על ידי רופאים צבאיים במהלך תהליך המיון, ואחוז הנפסלים לשירות על ידי מערך הרפואה הצבאי נשאר כשהיה מאז שנות הארבעים. בפועל רובם המוחלט של המועמדים שהצטיידו מבעוד מועד באישור רפואי על אי-כשירות לשירות לא נבדקו כלל אלא קיבלו פטור אוטומטי. פטור כזה הוענק מפאת מגוון רחב של בעיות, החל בכאלו שנתפסו ככבדות משקל כדוגמת מחלת נפש או הומוסקסואליות, וכלה בסיבות אוטוריות דוגמת גשר בשיניים או פצעי בגרות.²⁷ כדי לשמור על מספר המגויסים בלי לשנות את מדיניות הפטורים הנמיק הצבא את הסטנדרטים והחל לגייס גם חיילים שנכשלו במבחני ההתאמה הבסיסית. 80% מהמגויסים שסווגו בקבוצת האיכות הנמוכה ביותר לא סיימו בית הספר תיכון, ולמחציתם היה אי-יציבות של 85 ומטה. מתוך כ-3.5 מיליון מועמדים לגיוס שהיו נדחים לפני המלחמה עקב אינטליגנציה נמוכה, קיבלו רק 1.3 מיליון פטור משירות צבאי.²⁸

חסרונותיה של שיטת הגיוס היו ברורים: שפע המגויסים הפוטנציאליים ושפע הפטורים האפשריים הפכו למעשה את ועדות הגיוס האזוריות לוועדות חלוקת פטורים משירות.²⁹

²⁶ בשנות המלחמה הגיעו יותר מ-27 מיליון אמריקנים לגיל הגיוס; שם, עמ' 261.
²⁷ ועדת חקירה נשיאותית שבדקה לאחר המלחמה את נושא ה'דראפט' והשלכותיו, מצאה ש-90% מהמועמדים לגיוס שהציגו אישורים רפואיים פורטיים המעידים על אי-כשירות זכו לפטור; Baskir and Strauss, עמ' 48.
²⁸ בוועדות הגיוס היה ניתן לסווג את המועמד לגיוס ב-14 קטגוריות, שמהן כ-12 היו פטורות משירות צבאי; Foley, עמ' 52.

בני המעמד הבינוני והגבוה, שהיה בידם לשלם עבור לימודים אקדמיים, היו חסינים כמעט מגיוס. בדומה, רבים פנו לרופאים פרטיים, שידעו כיצד להמציא ללקוחותיהם פטור רפואי משירות. בחינת מגוון הפטורים שניתנו למועמדים לגיוס מעלה כי רובם המוחלט ניתן ללבנים בני המעמד הבינוני והגבוה, כדוגמת הפטור שניתן למי שמצפוננו או אמונתו לא אפשרו לו לשאת נשק. בפועל הפטור ניתן בעיקר למספר קטן של מאמינים שהשתייכו לזרמים דתיים פציפיסטיים, כגון חברי כת האימיש או הקווייקרים, שחבריהם היו כולם לבנים. החברות בארגונים דתיים שחורים כדוגמת 'אומת האסלאם', ארגון שהתנגד בתוקף למלחמה, לא הוכרה לצורך קבלת פטור זה.²⁴

בדומה לשיטת הגיוס, גם שיטת השיבוץ של הצבא הניבה אפליה בוטה בין מעמדות וגזעים. לאחר הגיוס נשלחו כל החיילים לטירונות בסיסית בת חודשיים. בסיום הטירונות הוחלט על שיבוצו של כל חייל לפי נתוניו האישיים והיכולת שהפגין בטירונות. מדיניות השיבוץ הוסיפה לאפליה בין החיילים שנשלחו לוייטנאם ובין אלו ששובצו באירופה, במזרח הרחוק ובארצות הברית. חוקרים מצאו מתאם גבוה בין הציונים והנתונים האישיים של הטירונים ובין השיבוץ לתפקידים לא-קריביים בגזרות שקטות. לבעלי הציונים הנמוכים ביותר היו גם הסיכויים הגבוהים ביותר לשיבוץ קרבי בוייטנאם.²⁵

ההרכב האנושי של הצבא ששלחה ארצות הברית למלחמה בוייטנאם היה אפוא רחוק מאידיאלי. רוב החיילים היו צעירים, בני המעמד הנמוך וחסרי השכלה*. תחושת העוול והאי-שוויון בקרב מגויסי הדראפט הייתה מוצדקת: חלקם של המגויסים לצבא מכלל ציבור המשרתים הפוטנציאלי צנח ל-40%, ומהם, כאמור, שירתו בוייטנאם רק 6%, בהשוואה לשיעור גיוס של כמעט 100% במלחמת העולם השנייה וכ-70% במלחמת קוריאה.² בחינת הרקע הסוציו-אקונומי של המתגייסים מעלה כי רבים מהם גדלו בשולי החברה. כך למשל גילה סקר שנערך בשנת 1964 בקרב חיילי הצבא האמריקני בוייטנאם כי כמעט חמישית מהחיילים באו ממשפחות שמבחינת הכנסתם היו שייכות לעשירון התחתון.²⁶

הצבא האמריקני, שבעבר הורכב מחתך מייצג של כל שכבות האוכלוסייה, הפך אפוא לצבא המורכב בעיקר מעניים, מבני מיעוטים, ומ'עלובי החיים' שלא השכילו להכיר את השיטה ואת דרכי ההתחמקות הרבות משירות צבאי. ואולם, העובדה שבצבא האמריקני שירתו בעיקר בני המעמדות הנמוכים איננה יכולה להסביר לבדה את התפוררות המשמעת ואת תקריות הריסוס בשנות המלחמה האחרונות. להשוואה, יצוין שחיילי האימפריה הבריטית במאה התשע-עשרה, למשל, היו ברובם המוחלט בני המושבות שמעבר לים או

* בשנת 1971 השלימו רק 2.6% מהחיילים בצבא ארצות הברית ארבע שנות קולג', בהשוואה ל-8.5% במלחמת העולם השנייה; Gabriel and Savage, עמ' 40.

² אין מדובר באחוז המגויסים מכלל האוכלוסייה, אלא באחוז המגויסים בפועל מכלל הגברים בני שכבות הגיל הרלוונטיות, שנבדקו על ידי ועדות רפואיות ונמצאו כשירים לשירות. Appy, עמ' 22.

אירים וסקוטים עניים, ולמרות זאת הצליחה שכבת הפיקוד הבריטית להשליט בקרב חיילים אלו משמעת, סדר וצייתנות וליצור צבא איכותי.²⁷ מתוך כך מתבקש לחפש גורמים נוספים לאי־יכולתם של המפקדים הזוטרים להשליט מרות ולמנוע את תופעות אי־הציות והריסוס לקראת סוף המלחמה.

”הדג מסרוי מהראש”: יחסי מפקדים־חיילים

אחד הגורמים החיוניים ביותר לתפקודה המוצלח של יחידה צבאית הוא הלכידות החברתית, כלומר תחושת האחזיות ההדדית הנוצרת בין חברי היחידה – מפקדים וחיילים כאחד – במהלך שירותם המשותף. בצבא האמריקני בווייטנאם נפגעה תחושת הלכידות קשות כתוצאה ממדיניות התחלופה הגבוהה של הלוחמים ושל הקצינים.

ברמת החייל הזוטר, גורם מרכזי לפגיעה בלכידות החברתית היה השילוב של שירות קצר יחסית בגזרות הלחימה עם שיטת הגיוס הרציפה, כלומר שלא במחזורי גיוס. כבר במלחמת קוריאה הוחלט כי אורך השירות הצבאי יקוצר לשנתיים, ומהן לא יעלה זמן ההצבה בגזרת הלחימה על שנה, ואחר כך יוצב החייל בגזרה עורפית. הרצינותל שמאחורי ההחלטה נבע מלקחי מלחמת העולם השנייה, שבה התמודד צבא ארצות הברית עם מקרים רבים של חיילים שסבלו מהלם קרב. ממחקר צבאי שנערך בקרב הלומי הקרב עלה שיש מתאם בין משך שהייתו של החייל בגזרת הלחימה ובין הסיכוי שילקה בהלם קרב.²⁸ מכיוון שהצבא גייס חיילים לכל אורך השנה ולא נקט בשיטת מחזורי הגיוס, הורכבה כל יחידה מקבוצה הטרוגנית של חיילים ותיקים שעמדו בפני סיום השירות ומחיילים חדשים שהצטרפו כל הזמן. הדינמיקה הקבוצתית ביחידה הייתה נתונה אפוא לשינוי תמידי. כתוצאה מכך הועתק מוקד ההתייחסות והאחריות של החייל בווייטנאם: תחת הסולידריות והרעות שהייתה אמורה ללכד את החיילים שהתנסו יחד בקשיי הצבא, הייתה דאגתו העיקרית של החייל הממוצע לשרוד ולצאת בשלום מהשירות.

ברמת המפקדים, תרמה לבעיה התחלופה הגבוהה של קצינים שהביאה להורדת הסטנדרטים שנדרשו מהם ולקידומם המהיר של מפקדים לא ראויים. עם תחילת הלחימה הקרקעית בווייטנאם בשנת 1965 נקבע שכל קצין בצבא ארצות הברית ישרת בווייטנאם לפחות בתפקיד אחד; אך משך השירות של הקצינים נקצב לשישה חודשי שירות ביחידה קדמית ולאחריה שישה חודשים ביחידה עורפית. ביסוד החלטה זו עמדה התפיסה כי מלחמת וייטנאם עתידה להסתיים במהרה, וכי עיקר דאגתו של הצבא נשארה ההתמודדות הצפויה מול הסובייטים. השירות בווייטנאם נתפס אפוא כאמצעי להכשרת קצינים צעירים לתפקידים ‘רציניים’ יותר בעתיד.²⁹ במצב שנוצר שירת כמעט כל חייל בווייטנאם תחת פיקודם הישיר של שלושה קצינים במשך שנת שירות החובה שלו. תחלופה מהירה כל כך של מפקדים הוסיפה לערער תחושת מחויבותו של החייל ליחידתו, יצרה תחושת אי־שוויון בין החיילים לקצינים והקשתה מאוד על ניהול המאמץ המלחמתי.

בשנים 1960–1972 גדל מספר הקצינים בצבא ארצות הברית ב־57 אחוז, אך מספר הקצינים שהיו בוגרי קולג' ירד ב־60%.³⁰ קצינים רבים ששירתו בווייטנאם קיבלו ציונים נמוכים באקדמיה הצבאית או הוכשרו בקורס קציני מילואים שנמשך כ־90 יום בלבד. במקרים רבים נאלץ הצבא למנות מש"קים בשירות קבע לתפקידי קצינים בלי שקיבלו הכשרה מתאימה כלל. יתר על כן, הקצינים לא קיבלו הכשרה מתאימה בתחומים חיוניים וייחודיים למלחמה זו; למשל, לוחמת אנטי־גרילה, לוחמה בג'ונגל והיכרות בסיסית עם התרבות והשפה הווייטנאמית. גם הקצינים הראויים ביותר לפיקוד נאלצו ללמוד בפרק זמן קצר ביותר כיצד להילחם בסוג לחימה שאליה הם לא הוכשרו, ולפנות את מקומם כעבור 180 יום לקצין חדש וחסר ניסיון.

בווייטנאם היה יחס חריג של תומכי לחימה לעומת לוחמים קרביים: בשנת 1971 רק 14% מהחיילים בווייטנאם היו לוחמים. השאר שירתו כחלק ממערך עצום של לוגיסטיקה, אספקה, ותמיכת לחימה.³¹ לתפעול המנגנון הבירוקרטי של הצבא בווייטנאם נדרשו קציני מטה רבים מאוד, ובצד משך השירות הקצר וחייב כל הקצינים בצבא לשרת בווייטנאם נוצרה 'אינפלציה של קצינים'. בחינת היחס שבין מספר החיילים הכללי לבין מספר הקצינים בצבא ארצות הברית מגלה שבצבא האמריקני שניצח במלחמת העולם השנייה היה שיעור הקצינים כמחצית משיעורם במערכה הכושלת בווייטנאם.³² זאת ועוד: במלחמות שניהלה ארצות הברית בעבר לא נחשפו החיילים בשדה הקרב למגע עם קציני מטה ואספקה, ששהו הרחק בעורף המוגן. במלחמת וייטנאם היה חיכוך ניכר בין הקצינים הלא־קרביים והחיילים הלוחמים ששהו בבסיסי אם משותפים. כמו כן, לרשותם של הקצינים עמדו מועדונים וחדרי אוכל מיוחדים ובהם מצרכים ומותרות שנמנעו מהחייל הפשוט, דוגמת שתיה חריפה ומכונות הימורים. על רקע זה חשו רבים מהלוחמים כי אינם מתוגמלים כיאות על היותם מיעוט המסכן עצמו בשדה הקרב, והפגינו עוינות רבה כלפי הדרג הפיקודי הלא־קרבי.

גורם נוסף לעוינות שבין החיילים לקצינים היה אופי המבצעים והפקודות שניתנו לכוחות בשטח. בניגוד למלחמות קונוונציונליות, שבהן הוגדרו יעדים טריטוריאליים לכיבוש והלוחמים נתקלו בצבאות אויב שניתן להכריעם, במלחמת וייטנאם נלחמו הכוחות האמריקניים במטרה להרוג לוחמי וייטקונג רבים ככל האפשר. האסטרטגיה האמריקנית קבעה כי המדד העיקרי להצלחה בסוג זה של מלחמת אנטי־גרילה היה 'ספירת הגופות', כלומר ניהול רישום מדוקדק של חללי הווייטקונג מתוך אמונה שניתן להגיע למספר כלשהו של אבדות אויב שיבטיח את הניצחון. המפקדים ידעו שמדד חללי הווייטקונג הוא המדד היחיד להצלחה או לכישלון המבצעים שעליהם פיקדו. לוחמים רבים חשו, ולעיתים קרובות בצדק, שלבטיחונם האישי מיוחסת חשיבות משנית במירוץ להשגת עוד גופות. יכולת העמידה וההקרבה שגילו לוחמי הווייטקונג על אף האבידות הכבדות שספגו הפריכה שוב ושוב את תחושתו של המטה הכללי האמריקני על קריסתו המהירה של האויב. למרות

זאת, הוסיפו ראשי הצבא לשלוח את הלוחמים למשימות איתור והשמדה מסוכנות גם לאחר שהממשל האמריקני התחייב לנסיגה מלאה מוייטנאם. משימות אלו העסיקו כוח אדם רב, והג'ונגל הווייטנאמי הסבוך הקשה מאד על גילוי לוחמי הגרילה שנשמעו לחלוטין בשטח. עיקר המעמסה נפל על חיילי החי"ר והנחתים שנאלצו לסייר רגלית בכל זמן ובכל מזג אוויר במטרה למצוא את האויב החמקמק. לעיתים קרובות נמנע הווייטקונג מלתקוף ישירות, ולוחמיו העדיפו להסב לאמריקנים אבידות באמצעות ירי צלפים, מלכודות, מוקשים ומטענים. בשנת 1969, למשל, נהרגו כמחצית מהחללים האמריקנים בגזרת הלחימה הצפונית ממתענים.³³ בפטרולים המסוכנים והארוכים בג'ונגלים ובכפרים בוייטנאם, בעת לחימה כנגד אויב בלתי נראה, התבטא לעיתים קרובות המתח הנפשי בקרב הלוחמים כעוינות כלפי המפקדים הזוטרים בשטח.

"במקום הכי נמוך בוייטנאם": שימוש בסמים בצבא ארצות הברית

בקרב החיילים בוייטנאם נעשה שימוש הולך וגובר בסמים בשנות המלחמה האחרונות. רבים מהחיילים התנסו כבר לפני המלחמה בשימוש בסמים: במחקר שערך הבית הלבן נמצא ששליש מהמגויסים דיווחו שצרכו סמים עוד טרם גיוסם לצבא.³⁴ גורמים נוספים, כדוגמת המתח הנפשי הכרוך במלחמה וזמינותם הגבוהה של סמים כגון מריחואנה והרואין בדרום-מזרח אסיה, גרמו לעלייה ניכרת במספרם של המכורים והמשתמשים בצבא. ישנן עדויות על צריכת מריחואנה בקרב חיילים אמריקנים בוייטנאם כבר ב-1963, בתקופה שבה שהו במדינה רק כמה אלפים של 'ועצים צבאיים'. אולם, רק ב-1968 החלו רשויות אכיפת החוק הצבאי להבחין בהתעצמות תופעת השימוש בסמים, הן קלים הן קשים, בצבא ארצות הברית בוייטנאם.

הסיבה העיקרית לתפוצת הסמים הנרחבת בוייטנאם ובדרום-מזרח אסיה כולה הייתה ככל הנראה היעדרו של שלטון מרכזי חזק שהיה יכול למנוע את גידול הסמים ושיווקם. מאז סוף מלחמת העולם השנייה היה אזור 'משולש הזהב' – מפגש הגבולות בין בורמה, סין ולאוס – המקור הראשי למרבית ההרואין שהופץ בשוקי המערב. קרבתה של וייטנאם לאזור זה הבטיחה אספקה שוטפת של סמים במחיר נמוך ובאיכות מעולה. להמחשה יצוין שבהשוואה למחירי הסמים בארצות הברית היו המחירים בוייטנאם נמוכים עד פי 20 למריחואנה ופי 75 להרואין, וכמות ההרואין הטהור במנה שנמכרה בוייטנאם הייתה בדרך כלל פי 16 מכמות החומר הטהור במנת סם בארצות הברית.³⁵ מספר המשתמשים בסמים בקרב החיילים היה עצום: במחקר שערך הבית הלבן בשנת 1971 נמצא כי 69% מכלל החיילים בוייטנאם התנסו בעישון מריחואנה, כ-38% מהחיילים עישנו אופיום וכ-38% השתמשו בהרואין. כ-21% מהחיילים הודו כי צרכו סמים אלו על בסיס יומיומי.³⁶ כשני שלישים מחיילי גדוד צנחנים שנבדק הודו כי עישנו מריחואנה במהלך משימות קרביות.³⁷

קריקטורה צבאית-מחתרתית על עישון סמים במלחמה.³⁸

רשויות אכיפת החוק בצבא ארצות הברית בווייטנאם לא הצליחו להילחם בתופעה. בשנת 1971, לדוגמה, הועמדו לדין כ-11,058 חיילים באשמת החזקה, שימוש וסחר בסמים, דהיינו כנראה פחות מ-10% מכלל החיילים שעברו את העבירות הללו בפועל.

“אף וייטקונג מעולם לא כינה אותי כושי”: חיילים שחורים במלחמת וייטנאם*

סיבה נוספת לתקריות הריסוס שעליה הצביעו חוקרים שעסקו בתחום הייתה המתח בין שחורים ולבנים בצבא ארצות הברית בווייטנאם. רבים מהחיילים השחורים הושפעו מתפיסות מיליטנטיות ובדלניות שרווחו בציבור האפרו-אמריקני באותן השנים וגם מהגזענות שהפגין כלפיהם הרוב הלבן בצבא. החיילים השחורים נטו לעיתים קרובות להביע בדרכים אלימות את מחאתם ואת זעמם על הממסד הצבאי.

* הציטוט שבכותרת הוא תשובתו של המתאגרף האגדי מוחמד עלי לשאלה מדוע הוא מתנגד למלחמת וייטנאם. עלי החזיק באליפות העולם באגרוף מאז 1964, ובשנת 1967 סירב להתגייס לצבא. בשל כך הוא נידון לחמש שנות מאסר, לאבדן תואר האליפות, לקנס של 10,000 דולר ולשלילת רשיון המתאגרף שלו. בעניי רבים, עלי הפך לסמל ההתנגדות השחורה למלחמה. Small, עמ' 32.

לא כך נראו הדברים על פני השטח בשנים הראשונות של המלחמה, בתקופה שבה ניכרה נכונות גבוהה של השחורים להפגין את שותפותם בחברה באמצעות השירות הצבאי. בניגוד בולט למציאות החברתית של שנות החמישים והשישים באמריקה הציע הצבא, לפחות על הנייר, הזדמנות שווה ויחס שווה למתגייסים השחורים. בתקופה שבה נאסר עדיין על שחורים בדרום לנסוע עם לבנים באוטובוס או ללמוד בבתי ספר משותפים, נהנו החיילים השחורים – לפחות להלכה – ממעמד חסר תקדים של שווים ככול לחבריהם הלבנים. לכן גדל באותה תקופה מספר החיילים השחורים בשיעור ניכר. להמחשת המפנה ניתן להשוות את שיעורם היחסי של השחורים בצבא האמריקני בסוף מלחמת העולם השנייה לשיעורם בצבא האמריקני וייטנאם: בשנת 1945 היה חלקם היחסי של השחורים בזרוע היבשה 8% ובחיל הנחתים 3.6%, ואילו לקראת סוף מלחמת וייטנאם היו שיעורי החיילים השחורים ששירתו ביחידות אלו 17% ו-20% בהתאמה.³⁸ בחטיבות הצנחנים, שהשירות בהן היה התנדבותי, מנו השחורים בשנים 1965–1968 כמחצית מהלוחמים.³⁹ לראשונה נפתחו בפני השחורים תפקידים התנדבותיים ומובחרים נוספים כדוגמת קציני צי ולוחמי יחידות מיוחדות. במהלך כל שנות המלחמה גדל במידה ניכרת מספר השחורים ששימשו בתפקידים אלו.

הקהילה השחורה בארצות הברית שילמה מחיר כבד על ניסיונה להשתלב בחברה האמריקנית באמצעות השירות הצבאי ומעמדם החדש של השחורים בצבא ארצות הברית כלוחמים מהשורה הראשונה השתקף גם במספרי הנפגעים. בשנים 1965–1966, למשל, היו 22.4% מהחללים האמריקנים במלחמת וייטנאם שחורים, כמעט כפליים מחלקם היחסי באוכלוסייה.⁴⁰ באותן שנים נתון זה נתפס בעיני רבים כטבעי, בשל אחוז ההתנדבות הגבוה של השחורים לצבא ובשל רצונם להשתלב ביחידות הקרביות.

ואולם, ככל שהלך וגדל מספר החיילים האמריקנים בוייטנאם השתנתה דעת הקהל גם בקרב הציבור השחור ופנתה נגד המלחמה. מדיניות הגיוס, שתוארה לעיל, הניבה גיוס של 32% מהשחורים בגיל גיוס, לעומת 18% בלבד מהמועמדים הלבנים.⁴¹ יתר על כן, הקהילה השחורה נוכחה לראות כי השחורים שובצו באופן לא-פרופורציונלי לשירות בוייטנאם ולתפקידים קרביים וכי משכורותיהם של חיילים שחורים היו בדרך כלל נמוכות מאלו של חבריהם הלבנים. רבים חשו כי מערכת המשפט הצבאית החמירה במיוחד עם חיילים שחורים.⁴² שני סקרי דעת קהל מהשנים 1966 ו-1969 ממחישים את השינוי שחל בדעת הקהל השחורה: בסקר הראשון נמצא ש-75% מהשחורים שנסקרו סברו כי מדיניות הגיוס האמריקנית הוגנת ביחסה ללא-לבנים. לעומת זאת בסקר השני נמצא כי מחצית מהשחורים

³⁸ הנתונים לשנת 1945 מובאים מ-Moskos, עמ' 99. הנתונים למלחמת וייטנאם מובאים מ-Cortright, עמ' 202. מובן שלעלייה בשיעור החיילים השחורים בצבא תרמה העובדה שלבנים רבים נמנעו מלהתגייס.

³⁹ כך, למשל, ממחקר שערך הפנטגון ב-1970 עלה ש-35% מכלל החיילים שנידונו למאסר במהלך מלחמת וייטנאם היו שחורים, רובם ככולם בגין עבירות משמעות; Westheider, עמ' 52.

שנסקרו טענו כי מדיניות הגיוס אינה הוגנת וגזענית. מגמה זו משתקפת בנתונים מובהקים עוד יותר בשיעוריהם של השחורים שבחרו להישאר בשירות קבע בתום שירותם הסדיר: יותר מ-66% בשנת 1966 ורק כ-13% בשנת 1970.⁴²

תחושת הקיפוח העזה הייתה גם גורם מרכזי להתעצמותם של ארגונים דוגמת הפנתרים השחורים ואומת האסלאם שקראו לשחורים להיבדל מהתרבות האמריקנית הלבנה ולאמץ זהות שחורה ייחודית. על אף השוני הניכר בין המסר הדתי של אומת האסלאם למסר הפן-אפריקאי הלאומני של הפנתרים, היה יחסם למלחמת וייטנאם זהה: הם התנגדו למלחמה בווייטנאם וטענו שעל השחורים האמריקניים להתנגד לקולוניאליזם האמריקני המדכא את האסיאתים בהודו-סין כשם שהוא מדכא את הגזעים הלא-לבנים בארצות הברית. אלפי חיילים שחורים מוסלמים גויסו במהלך שנות המלחמה,⁴³ ופרסומי תעמולה של הפנתרים השחורים הופצו בבסיסים רבים בווייטנאם, אף שהדבר נאסר בפקודות הצבא.⁴³

גורם נוסף למתיחות קשה ביחסים שבין הגזעים בצבא היה הגזענות שבה נתקלו מרבית החיילים השחורים בצבא. לאחר הגיוס התברר לרוב החיילים השחורים שבפועל הם נתקלו לעיתים קרובות בגילויי גזענות ובאפליה מצד החיילים והקצינים הלבנים. אחד הגורמים לכך היה בהרכב החברתי-דמוגרפי של הצבא. כפועל יוצא ממדיניות הגיוס הסלקטיבית שתוארה לעיל, היה אחוז ניכר מכלל החיילים הלבנים בווייטנאם בני המעמד הנמוך ממדינות הדרום, ושיעורם היחסי של הקצינים ממדינות אלו בווייטנאם היה כפול מחלקם היחסי באוכלוסיית ארצות הברית.⁴⁴ מובן שדעות גזעניות לא היו נחלתם הבלעדית של בני מדינות הדרום בארצות הברית, אך באופן מסורתי המדינות הללו היו חממה לתפיסות גזעניות, לחוקים גזעניים ולארגונים דוגמת הקוֹקְלוֹקְסִקְלָאן. דומה שרבים מהדרומיים בצבא נהגו בחיילים השחורים על פי דגם היחסים הבין-גזעיים שהכירו בבית. ככל הנראה, הדוגמה הנפוצה ביותר לגזענות דרומית הייתה השימוש הנרחב בסמלים מימי מלחמת האזרחים, דוגמת המנון ודגל הקונפדרציה, אף שהם היו אסורים על פי החוק הצבאי.

תחושותיהם הקשות של חיילים שחורים רבים כלפי המערכת הצבאית, שנתפסה בעיניהם כגזענית ואטומה, וכלפי גילויי גזענות מצד החיילים הלבנים, גרמה לעיתים קרובות להתכנסותם של החיילים השחורים יחדיו ולחידוד ההבדלים בין הגזעים. במקרים רבים התבטא הנתק בין לבנים ושחורים באלימות. ככל שהידרדרו היחסים בין שחורים ולבנים כך השתכנעו חיילים רבים כי האפשרות היחידה שלפניהם היא להתאגד ולפנות לאלימות בניסיון להגן על עצמם מפני הצד השני, מהלך שהוביל כמובן להחרפה נוספת ביחסים. אמנם כבר מאז ראשית המלחמה אירעו מדי פעם תקריות אלימות על רקע בין-

⁴² וסטהיידר (Westheimer), דומה לחוקרים אחרים, טען כי בצבא ארצות הברית בווייטנאם שירתו אלפי מוסלמים. ואולם, אף שצבא ארצות הברית תיעד את ההשתייכות הדתית של חייליו, לא עלה בידי למצוא סטטיסטיקה מדויקת על מספר המוסלמים שגויסו, כנראה בשל ההתעלמות הממסדית הגורפת מתנועה דתית זו.

גזעי, אך בשנות המלחמה האחרונות הפכה האלימות בין שחורים ללבנים לתופעה שכיחה. כך, למשל, מצא בורץ' (Borch) כי בארבע השנים האחרונות של המלחמה חל 'גידול ניכר' בעבירות הנוגעות לאלימות בין-גזעית, עד כדי כך שהן הפכו לסוג האישום הנפוץ ביותר בבתי המשפט הצבאיים.⁴⁵ ואכן, לקראת סוף שנת 1968 הגדיר הגנרל וסטמורלנד את סירובם של החיילים השחורים להשתתף במאמץ המלחמתי כ"אחד המכשולים החמורים ביותר העומדים בפני הצבא האמריקני בוייטנאם".⁴⁶

אוהל 'לשחורים בלבד'

אחד מביטוייה המובהקים של העוינות שנוצרה בין חיילים שחורים ולבנים במהלך המלחמה הייתה הנטייה ליצירת מגורים הומוגניים ונפרדים גזעית. בתמונה זו נראה אוהל המיועד לחיילים שחורים בלבד.⁴⁷

ג. סיכום

דומה כי בחקר תקריות הריסוס במלחמת וייטנאם עדיין רב הנסתר על הגלוי. ראשית, נראה שמספר התקריות הרשמי נמוך משמעותית ממספרן האמיתי, ועדויות חדשות חושפות מקרים רבים של ריסוס שלא דווחו מעולם. שנית, טרם נעשה מחקר מקיף בקרב חיילים שידוע עליהם שהשתתפו בתקריות ריסוס. חריג לעניין זה הוא מחקר של תומס

בונד, אך בשל היקפו המצומצם לא ניתן להפיק ממנו מסקנות מכלילות על מניעייהם של אלפי החיילים שהשתתפו בדרך כלשהי במעשי ריסוס במהלך המלחמה. בהיעדר נתונים אמפיריים קשה לסווג ולמייין את מכלול הסיבות והנימוקים שגרמו לחיילים האמריקנים לנקוט אלימות כנגד מפקדיהם. עם זאת, גם ללא עדויות רבות מכלי ראשון ניתן עדיין לחשוף תובנות אחדות, הן על תקריות הריסוס בשדה הקרב והן על תקריות הריסוס שאירעו על רקע גזעי או פלילי.

מהמקורות שעיינת בהם עולה שהיו הבדלים מובהקים בין ריסוס בשדה הקרב ובין מקרי ריסוס שאירעו בנסיבות אחרות. לעניין הריסוס בשדה הקרב, דומה שהמניעים העיקריים לתקריות אלו לא היו המתח הבין-גזעי והשימוש בסמים, אלא המאמץ לשרוד במשימות שנראו לחיילים מסוכנות ומיותרות. בנסיבות המיוחדות של מלחמת וייטנאם – בייחוד בצבא שבו הרמה האנושית של הקצינים ושל הלוחמים הייתה בעייתית כל כך ועל רקע אופייה הייחודי של הלחימה – עמדה בפני החיילים הקרביים הדילמה אם להסתער ולהסתכן או שמא לפגוע באדם היחיד הדורש זאת מהם. במקרים רבים החליטו החיילים לפגוע בקצין וכך להציל את עצמם.

לעומת זאת, תופעת הריסוס על רקע עבירות הסמים והמתחות הבין-גזעית היא ייחודית למלחמה זו. מרבית החוקרים שעסקו בנושא הריסוס ציינו שלא מצאו מקבילה להידרדרות הקיצונית של הערכים ושל המשמעת בצבא ארצות הברית בשנים האחרונות של המלחמה. בתקריות הריסוס מסוג זה, אף יותר מבתקריות הריסוס בשדה הקרב, משתקפים מגוון היבטים של החברה והצבא האמריקנים ושל אופי המלחמה בוויטנאם. דומה שראשי הצבא וקובעי המדיניות האמריקנים עשו כל שגיאה אפשרית בניהול המלחמה: החיילים, רבים מהם בלתי מתאימים לחלוטין לשירות צבאי, גויסו לעיתים קרובות בניגוד לרצונם; המפקדים היו חסרי הכשרה מתאימה ומשך השירות הקצר שלהם מנע אף מהכישורניים שבהם ללמוד את תפקידם על בוריו; המערכת הצבאית האמריקנית כשלה לחלוטין בהתמודדות עם בעיית הסמים ועם תוצאותיה; מדיניות הגיוס הוסיפה ויצרה תמהיל חברתי נפיץ של שחורים ולבנים דרומיים ששירתו יחד, דווקא בשנים שבהן הגיעו היחסים בין האוכלוסיות הללו בארצות הברית לשפל של אלימות ושנאה.

כל אחד מהגורמים שתוארו משתלב בהכרח עם גורמים נוספים: מעמדו הכלכלי והחברתי של המועמד לגיוס, ובייחוד צבע עורו, לא נחקרו כשלבש לראשונה את מדי צבא ארצות הברית ונשלח לשירות במלחמה כה שנויה במחלוקת. בנסיבות הללו גברה שכחותה של התופעה הטרגית של רצח חיילים ומפקדים בידי אחיהם לנשק והגיעה לממדים שלא היה להם תקדים בהיסטוריה הצבאית המודרנית. לקראת סוף מלחמת וייטנאם, בשנים 1973–1969, נהגו החיילים לעיתים קרובות לכתוב סיסמאות על גבי השכפ"צים והקסדות שחבשו. אחת הסיסמאות הנפוצות ביותר הייתה UUUU, שמשמעותה: "The Unwilling, led by the

”Unqualified, doing the Unnecessary for the Ungrateful”.⁴⁸ לדעתי, משפט זה מסכם היטב את התחושות הקשות של החיילים בווייטנאם, את הניהול הכושל של המלחמה ואת הסיבות והנסיבות שהובילו להתפתחותה של תופעת הריסוס בשנותיה האחרונות.

מראי מקום

.47 עמ' עמ', Gabriel and Savage	27	.48 עמ' עמ', Hubbard	1
.35 עמ' עמ', DePue	28	.49 עמ' עמ', Cortright	2
.36 עמ' עמ', DePue	29	.138–135 עמ' עמ', Hubbard	3
.10 עמ' עמ', Gabriel and Savage	30	.107 עמ' עמ', Westheider	4
.147 עמ' עמ', Cincinnatus	31	.78 עמ' עמ', Allison	5
.185 עמ' עמ', Gabriel and Savage	32	.13 עמ' עמ', Linden	6
.62 עמ' עמ', Appy	33	.177 עמ' עמ', Stacewicz	7
.122 עמ' עמ', Allison	34	.33 עמ' עמ', Heinl	8
.15 עמ' עמ', Linden	35	.185 עמ' עמ', Appy	9
.87 עמ' עמ', Borch	36	.182 עמ' עמ', Gabriel and Savage	10
.32 עמ' עמ', Cortright	37	.142–141 עמ' עמ', Hubbard	11
http://www.sirnosir.com/archives_and_resources/galleries/cartoon_pages/drugs/01.html	38	.95 עמ' עמ', Hubbard	12
.204 עמ' עמ', Cortright	39	.80 עמ' עמ', Allison	13
.105 עמ' עמ', Jeffreys-Jones	40	.80 עמ' עמ', Gabriel	14
.133 עמ' עמ', Murray	41	.31 עמ' עמ', DePue	15
.334 עמ' עמ', Westheider	42	.1330 עמ' עמ', Bond	16
.149 עמ' עמ', Stacewicz	43	.17 עמ' עמ', Cincinnatus	17
.209 עמ' עמ', Cortright	44	http://www.archives.gov/research/vietnam-war/casualty-statistics.html	18
.89 עמ' עמ', Borch	45	.383 עמ' עמ', טוכמן	19
.283 עמ' עמ', Wells	46	.42 עמ' עמ', Gabriel and Savage	20
http://www.sirnosir.com/archives_and_resources/galleries/photo_pages/black_power/03.html	47	.263 עמ' עמ', Kindsvatter	21
.44 עמ' עמ', Cincinnatus	48	.146 עמ' עמ', Cincinnatus	22
		.33–31 עמ' עמ', Appy	23
		.132 עמ' עמ', Murray	24
		.1141 עמ' עמ', Booth and Gimbel	25
		.22–24 עמ' עמ', Appy	26

מקורות

טוכמן, ברברה, מצעד האיזולת: מטרויה ועד וייטנאם. תל אביב, 1986.

- Allison, William T. *Military Justice in Vietnam*. Lawrence, KS, 2007.
- Appy, Christian G. *Working-Class War: American Combat Soldiers and Vietnam*. Chapel Hill, NC, 1993.
- Baskir, Lawrence M. and Walter A. Strauss. *Chance & Circumstance: The Draft, the War, and the Vietnam Generation*. New York, 1978.
- Bond, Thomas C. "The Why of Fraggging." *American Journal of Psychiatry*. 133 (1976): 1328-1331.
- Booth, Alan and Cynthia Gimbel. "Who Fought in Vietnam?" *Social Forces* 74.4 (1996): 1137-1157.
- Borch, Frederic L. *Judge Advocates in Vietnam: Army Lawyers in Southeast Asia 1959-1975*. Fort Leavenworth, 2003.
- Cincinnatus [anonymous]. *Self-destruction: The Disintegration and Decay of the United States Army During the Vietnam Era*. New York, 1981.
- Cortright, David. *Soldiers in Revolt: The American Military Today*. New York, 1975.
- DePue, Mark. "Vietnam War: The Individual Rotation Policy." *Vietnam Magazine* 17 (2006).
- Foley, Michael S. *Confronting the War Machine: Draft Resistance During the Vietnam War*. Chapel Hill, NC, 2003.
- Gabriel, Richard A. "Professionalism vs. Managerialism." *Air University Review* 32.2 (1981).
- Gabriel, Richard A. and Paul L. Savage. *Crisis in Command: Mismanagement in the Army*. New York, 1978.
- Heinl, Robert D. "The Collapse of the Armed Forces." *Armed Forces Journal* (7.6.1971).
- Hubbard, Douglass H. *Special Agent, Vietnam: A Naval Intelligence Memoir*. Washington, DC, 2006.
- Jeffreys-Jones, Rhodri. *Peace Now! American Society and the Ending of the Vietnam War*. New Haven, CT, 1999.
- Kindsvatter, Peter S. *American Soldiers: Ground Combat in the World Wars, Korea, and Vietnam*. Lawrence, KS, 2003.

- Linden, Eugene. "Fragging and other Withdrawal Symptoms." *Saturday Review* (1.8.1972).
- Moskos, Charles C. "The American Dilemma in Uniform: Race in the Armed forces." *Annals of the American Academy of Political and Social Sciences* 406.1 (1973): 94-106.
- Murray, Paul T. "Local Draft Board Composition and Institutional Racism." *Social Problems* 19 (1971): 129-137.
- Small, Melvin. *Antiwarriors: The Vietnam War and the Battle for America's Hearts and Minds*. Wilmington, DE, 2002.
- Sir! No Sir!* 29 Aug 2009 <<http://www.sirnosir.com>> Path: The Vietnam War: The Truth/ Libraries/ Fifth Floor/ The Long Binh Jail Rebellion
- Stacewicz, Richard. *Winter Soldiers: An Oral History of the Vietnam Veterans Against the War*. New York, 1997.
- Wells, Tom. *The War Within: America's Battle Over Vietnam*. Berkley, 1994.
- Westheider, James E. *Fighting on Two Fronts: African Americans and the Vietnam War*. New York, 1997.